

POHJOIS-KARJALAN AMMATTIKORKEAKOULU
Musiiikin koulutusohjelma

Emilia Sowah

OMAA ÄÄNTÄ ETSIMÄSSÄ: TUTKIMUS AMMATTILAULAJIEN
LAULUÄÄNEN KEHITYKSESTÄ

Opinnäytetyö
Toukokuu 2012

POHJOIS-KARJALAN
AMMATTIKORKEAKOULU

OPINNÄYTETYÖ
Toukokuu 2012
Musiikin koulutusohjelma

Länsikatu 15
80110 JOENSUU
p. (013) 260 6996 p. (013) 260 6906

Tekijä(t)
Emilia Sowah

Nimeke
Omaa ääntä etsimässä: Tutkimus ammattilaulajien lauluäänien kehityksestä

Tiivistelmä

Opinnäytetyössä tutkittiin, millaisia kokemuksia ammattilaulajilla on ollut oman artistisen identiteettinsä löytämisessä. Tutkimuksen pääpaino oli lauluäänessä ja sen kehityksessä harrastuksen tai opintojen aloituksesta tähän päivään. Raportin alkuosassa käsitellään laulamisen teknisiä perusteita, edetään tulkinnan ja emotionin osuuteen laulamissa ja avataan identiteetin merkitystä laulajalle.

Tutkimuskohteena olivat viisi ammattilaulajaa, joita haastatteleamalla pyrittiin selvittämään, onko artistisen identiteetin löytymisen suhteen olemassa tiettyjä yhteisiä syyksiä. Anonyymiteettinsä säilyttäneiltä laulajilta kysyttiin yhdeksän kysymystä puoli-strukturoidun teema-haastattelun muodossa.

Tuloksista kävi ilmi, että kaikki viisi laulajaa painottavat emotionaalisuutta ja tulkintaa tekniikan sijaan. Jokainen heistä oli myös joutunut hyväksymään jonkin aspektin itsessään, johon he eivät olleet alunperin tyytyväisiä. Tärkeäksi osoittautui, että laulaja kuuntelee omaa sisäistä ääntään ja tekee niitä asioita, jotka tuntuvat oikeilta itselleen, ja tätä kautta oma artistinen identiteetti on mahdollista löytää.

Kieli
suomi

Sivuja 36
Liitteet 1
Liitesivumäärä 1

Asiasanat
Laulaminen, ääni, haastattelut

THESIS
May 2012
Degree Programme in Music
Länsikatu 15
FIN 80110 JOENSUU
FINLAND
Tel. 358-13-260 6991 Tel. 358-13-260-6906

Author(s)
Emilia Sowah

Title
Searching for a voice: An investigation into professional singers' vocal development

Abstract

This thesis aimed to investigate what professional singers have experienced in the search for their own artistic identity. The emphasis of the research was on the individuals' singing voice and its development from the beginning of a hobby or studies up until the present day. Initially, this thesis reviews the physical and technical aspects of vocal production. Subsequently it proceeds to investigate the interpretive and emotional aspects in singing and the meaning of identity to a singer.

The subjects of the research were five professional singers. Interviews were conducted to determine whether any similarities existed in how these singers' artistic identities were developed. The singers were asked nine questions in the form of a semi-structured interview.

The results revealed that all five interviewees emphasized the emotional and interpretive aspects as being more important for them than the technical aspects. In addition, each singer had to learn accept a certain personal feature that originally, they were not satisfied with. It proved to be important that singers listen to their instincts and follow the path they perceive to be right.

Language
Finnish

Pages 36
Appendices 1
Pages of Appendices 1

Keywords

Singing, voice, interview

Sisältö

Tiivistelmä

Abstract

1 Johdanto	5
2 Terveen äänenkäytön perusteet.....	6
2.1 Tuki ja hengitys.....	6
2.2 Jännityksistä vapaa keho	8
2.2.1 Rauhallinen mieli	8
2.2.2 Ryhti	9
2.2.3 Häiriöt laulaessa	9
2.3 Rento ääniväylä.....	10
2.3.1 Äänihuulet	10
2.3.2 Kurkunpää.....	10
2.3.3 Kieli ja huulet	11
3 Emootiot ja tekstin tulkinta	12
4 Laulajan identiteetti	13
5 Haastattelut	15
5.1 Haastattelumenetelmä	15
5.2 Haastateltavat.....	16
5.3 Vastaukset.....	16
5.3.1 Laulaja A	16
5.3.2 Laulaja B	18
5.3.3 Laulaja C	23
5.3.4 Laulaja D	25
5.3.5 Laulaja E	28
6 Yhteenveto	31
7 Pohdinta.....	33
Lähteet.....	35

Liite

Liite 1 Haastattelussa käytetyt kysymykset

1 Johdanto

Oletko Sinä löytänyt oman äänesi? Kysymys vaikuttaa hassulta, sillä jokaisella meistä on jo oma, yksilöllinen äänensä. Äänenväri riippuu äänihuulien muodosta ja koosta, ja jokaisen ihmisen äänihuulet ovat yhtä yksilölliset kuin ovat hänen sormenjälkensäkin. Luonnollisen äänenväriin lisäksi laulajan ääntä muokkaavat tietoiset valinnat, tyyli ja tekniset taidot. Vapaa äänenkäyttö vaatii paljon pohjatyötä hengityksen ja tuen toiminnan takaamiseksi. Oman kokemukseni mukaan omaa tyyliään pääsee luomaan oikeastaan vasta sitten, kun tekniset haasteet on raivattu tieltä.

Valitsin opinnäytetyöni aiheeksi oman äänen löytämisen, sillä itselläni meni vuosia ennen kuin aloin saada ääneni toimimaan edes kaukaisesti haluamallani tavalla. Varhaiset laulunopettajani eivät oikeastaan osanneet selittää ja perustella tuen merkitystä laulamiseen niin, että olisin ymmärtänyt sen tärkeyden. Osittain syy piili varmasti myös omassa epäkypsyydessäni. Aloin harjoittaa omaa laulamistani kunnolla vasta konservatorio-opintojeni loppupuolella, kuitenkin vailla kunnollisia työkaluja. Ymmärrys tuli jälkeempään ammattikorkeakouluun päästyäni, ja jotakin lokahti paikoilleen kolmannen opiskeluvuoden puolellavälissä. Löysin uuden äänenväriin itsestäni, ja se tuntui lähtevän jostain syvemmältä kuin ennen. Luulen, että vasta tuolloin sain ääneni yhteyteen kehoni kanssa.

Monta kertaa olen miettinyt, kuinka pitkällä voisin nyt olla, jos olisin päässyt tuohon pisteeseen jo konservatoriolla opiskellessani. Olisiko asiaan vaikuttanut toinen opettaja? Pidin kuitenkin kovasti tuolloisesta opettajastani, sillä hän kannusti minua etsimään ”sitä omaa juttua”. Toisaalta oma asenteeni ja motivaationi harjoitteluun on kypsynyt ja muuttunut vuosien varrella. Nyt tunnen olevani vielä matkani alkupäässä: muutama tärkeä askel on otettu, mutta paljon on vielä edessä.

Minua kiinnostaa, millaisia tarinoita muilla laulajilla on. Ovatko kaikki kulkeneet kanssani samankaltaista reittiä, vai onko jollekin oma ääni ja tyyli ollut aina

itsestäänselvyys? Kysyin viideltä ”oman äänensä löytäneeltä” laulajalta heidän prosessistaan pyytämällä heitä vastaamaan yhdeksään kysymykseen.

2 Terveen äänenkäytön perusteet

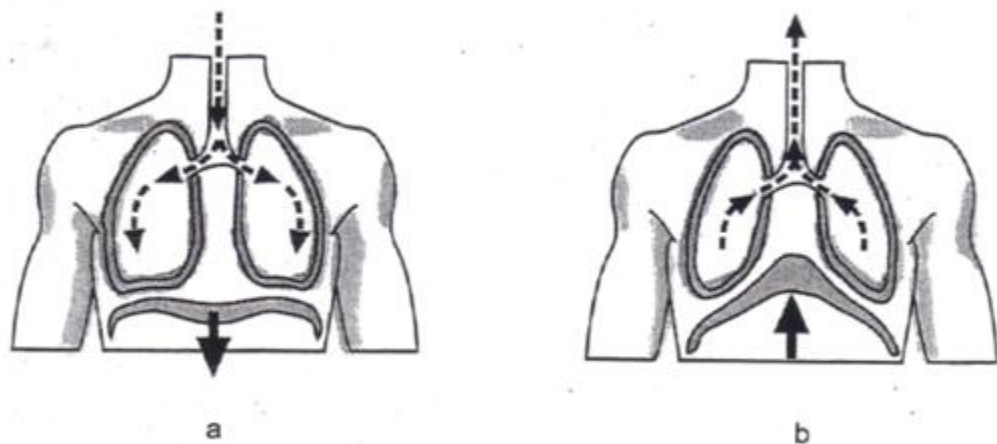
Ääni on siitä erikoinen instrumentti, että se kulkee koko ajan muusikon mukana. Se on aina persoonallinen, sillä jokaisella laulajalla on yksilöllinen äänielimistönsä, uniikit resonoivat ontelonsa ja oma tyyliensä. Laulaja on sekä instrumentti että sen soittaja, eikä niitä voi eritellä toisistaan (Baxter 1989, 1).

2.1 Tuki ja hengitys

Vapaassa äänenkäytössä keho kannattelee ääntä (Saraste 2006, 156). Vapaalla äänenkäytöllä tarkoitan laulajan kykyä muodostaa ääntä sekä vapautta tulkita kappaleita valitsemallaan tavalla vailla teknisiä rajoituksia. Vapaan laulamisen tekniset perustukset ovat oikeaoppinen hengitystekniikka sekä tukilihasten käyttäminen. Äänentuotto on suorassa suhteessa hengitykseen, joten laulajalle on erittäin tärkeää hengittää tehokkaasti ja rennosti. Sisäänhengityksen tulisi tapahtua rauhallisesti, esteettömästi ja mahdollisimman äänettömästi. Hartiat ja rinta eivät nouse sisäänhengityksessä, vaan pysyvät rentoina. Sitä vastoin kyljissä, selässä ja vatsan alueella tapahtuu laajenemista, kun pallea laskeutuaan työntää edeltään sisäelimiä ulos- ja alaspäin (Tasanto 1997, 39). Uloshengitystä kontrolloidaan tuen avulla. Tuki on siis yksinkertaisimmillaan hengitystapahtuman kontrollointia.

Hengittäminen on suurimmaksi osaksi automaattinen elintoiminto, jossa ilmaa virtaa keuhkoihin ja ulos. Keuhkot sijaitsevat rintakehän sisällä pallean yläpuolella. Sisään hengittäessä pallea painuu alaspäin, rintakehä laajenee ja keuhkoihin syntyy alipaine. (Salo 1997.) Ulospäin hengittäessä keuhkot tyhjenevät ilmasta, ja pallea rentoutuu ja palaa alkuasentoon. Pallea on pakaralihaksen

jälkeen ihmisen toiseksi suurin lihas ja tärkein yksittäinen hengityslihas. Se kiinnittyy etupuoleltaan kylkiluitten alareunoihin ja takaosastaan selkärangan lanne-
 nikamiin muodostaen vatsaontelon katon (Saraste 2006, 128–129). Sisäänhen-
 gitystä ei tarvitse tehdä, vaan se toimii parhaiten silloin, kun se pääsee tapahtu-
 maan itsestään. Ilmaa ei tarvitse vetää sisään, vaan pelkkä rentoutuminen riit-
 tää. Pallean liike alas on sataprosenttinen refleksi ja tapahtuu väistämättä, kun
 edellisestä uloshengityksestä on kulunut riittävästi aikaa (Saraste 2006, 130).

Kuva 1. Hengitystapahtuma (Tasanto 1997, 39)

Tukilihaksistoa ovat pallea sekä kylkien, vatsan ja selän lihakset. Ihmisen keho käyttää tukea päivittäisissä toiminnoissa, kuten naurettaessa, yskittäessä ja huudettaessa. Jos tuen käyttö on terveellä pohjalla, keho ottaa ääntä käytettäessä automaattisesti mukaan tarvitsemansa luonnollisen tuen. Tämän luonnollisen tuen voi helpoiten havaita kehossa vatsan alueen lihaksiston hienoisenä vetäytymisenä sisäänpäin laulamisen aikana (Saraste 2006, 155).

Hengitystekniikka ja tuki kulkevat käsi kädessä, ja terveen tekniikan opettelu-
 minen helpottaa äänen hallintaa. Tukea käyttämällä pyritään säännöstelemään
 ilmaa ja kontrolloimaan uloshengitystä. Tämä tapahtuu pitämällä pallea alhaalla
 mahdollisimman pitkään eli pitämällä kyljet avonaisina. Sarasteen (2006) mu-
 kaan lepo hengityksessä ilma pääsee virtaamaan ulos keuhkoista esteettömästi,
 ja tukea käytettäessä ilman virtaamista säädellään hengityslihasten ja ääntö-
 väylän avulla. Laulettaessa pallean toiminta muuttuu lepo hengitykseen verrat-

tuna siten, että se pysyy aktiivisena uloshengityksen aikana (Saraste 2006, 131). Pallea työskentelee pitääkseen ilman liikkeessä, erityisesti, jos ilmaa vedetään sisään liikaa. Liika ilma muodostaa paineen, joka aiheuttaa epämiellyttävän tunteen rinnassa ja kurkun alueella. Omaan käyttöön sopivan määrän ilmaa löytää vain kokeilemalla. (Sadolin 2000, 24.)

Kaikki nämä asiat tapahtuvat ihmisen kehossa automaattisesti, mutta olemme opettaneet kehomme toimimaan luonnonvastaisella tavalla, lihaksia jännittäen ja pois siitä rentouden tilasta, jonka jo osaisimme. Vauvojen äänenkäyttö on vaivatonta, he voivat huutaa tuntikausia äänen silti rasittumatta tai käheytymättä. Kasvaessaan ja kehittyessään lapsi alkaa ottaa ympäristöstään mallia. Hän tarkkailee vanhempiaan ja alkaa muun muassa käyttää ääntään samaan tapaan. Koulussa ympäristön luomat paineet ja joukkoon kuulumisen tarve tekevät omat tehtävänsä murrosikäisen olemuksessa. Paineet jatkuvat työelämään siirryttäessä, ja kiire, saasteet ja erilaiset konfliktit elämässä voivat järkyttää kehon tasapainoa (Vaalio 1997, 10). Kaiken tämän jälkeen joudumme opettelemaan uudestaan, kuinka olla ja hengittää rennosti mitään tekemättä. Terveet äänenmuodostustavat ja jännityksetön olotila kannattaa opetella tunnistamaan niin pian kuin mahdollista. ”Pahoista tavoista” pois totuttautuminen vie huomattavasti enemmän aikaa ja energiaa kuin niiden oppiminen.

2.2 Jännityksistä vapaa keho

2.2.1 Rauhallinen mieli

Mielen ja kehon välillä on kaksisuuntainen yhteys. Jos mieli lepää, ei voi lähettävät signaalin keholle, että on turha jännittää. Sama pätee myös toisinpäin; jos kehossa ei ole jännityksiä, mieli saa viestin, ettei tarvitse huolehtia. (Brown 1996, 14.) Lauaessa, ja kaikessa muussakin tekemisessä, on tärkeää säilyttää avoin mieli ja luottaa omiin kykyihinsä. Jos mieli on levollinen, eikä murehdi turhaan, keho seuraa perässä. Taiteilijan kovin ja peräänantamattomin kriitikko on hän itse, mutta tämä päänsisäinen arvostelija täytyy myös oppia vaijentamaan oikealla hetkellä. Harvaa asiaa on mahdollista saada täydelliseksi ja ”valmiiksi”.

Aina löytyisi jotakin korjailtavaa. Mielestäni pienet epätäydellisyydet ovat niitä inhimillisiä seikkoja, jotka tekevät meistä kiinnostavia.

2.2.2 Ryhti

Monet opettajat ja oppikirjat painottavat ryhdin tärkeyttä. Huonolla ryhdillä istuessa tai seisoessa pallea ei pääse liikkumaan vapaasti, mikä tietysti myös merkitsee, ettei hengitys pääse kulkemaan luonnollisesti. Suora selkä, hartioiden vetäminen taakse ja ”polvilukon” (polvien suoristamisen aiheuttama jäykkyys jaloissa ja sitä kautta lantiossa ja selässä) välttäminen ovat kaikki hyviä asioita laulutunnilla läpi käytäväksi ainakin kehontuntemuksen kannalta. Kehon luontevaa olemista ja asentoa voi hakea ääripäiden kautta (Honkanen-Korhonen 1997, 53). Kuinka leveä tai kapea haara-asento tuntuu luontevalta seisoessa? Kuinka suoraksi saat selän ilman, että ylisuoristat sen ja kiristät vatsanseudun? Missä asennossa pää ja niska tuntuvat pitkiltä ja elastisilta? Luontevan asennon löytämisestä on hyötyä muulloinkin kuin vain laulaessa.

2.2.3 Häiriöt laulaessa

Laulamista voivat vaikeuttaa monenlaiset häiriöt. Lieväkin nuha ja kipeä kurkku tekevät olosta ja äänestä tukkoisen. Hartiaseudun, leuan tai niskan jännitykset vaikuttavat helposti äänentuotantoon. Alaleuan liikerataan on hyvä kiinnittää huomiota, sen ei tule työntyä eteenpäin missään vaiheessa, vaan liike on aina alas- ja taaksepäin. Eteen työntynyt alaleuka aiheuttaa paitsi paikallisia jännitteitä ja kipeät leukalihakset, myös jännityksiä kurkun alueella. Monella laulajalla on taipumusta hakea korkeita nuotteja nostamalla leukaa tai hartioita, mikä jännityksiä luodessaan vain hankaloittaa äänen tuottamista. Nämä ovat useimmiten tiedostamattomia tapoja, joista on mahdollista päästä eroon esimerkiksi laulopettajan huomautettua asiasta tai opettelemalla kehotietoisuutta. Jälkimmäistä voi opetella esimerkiksi Alexander-tekniikan avulla.

Alexander-tekniikassa on kyse kehon ja mielen välisestä vuorovaikutuksesta. Tekniikka antaa työkaluja tottumusten ohjaamiseen ja kehottaa ottamaan itselleen aikaa ennen toimintaa. Sarasteen (2006) mukaan tietoinen ajattelu mahdollistaa tottumusten muuttamisen. Pidämme huomaamattamme kiinni ylimääräisistä jännityksistä kehossamme (Saraste 2006, 8–9). Kun opimme tiedostamaan jännitykset, voimme oppia toimimaan kuluttamatta energiaa tarpeettomasti. Laulajalle tällainen tietoisuus on kullannarvoista, sillä kehomme on instrumenttimme.

2.3 Rento ääniväylä

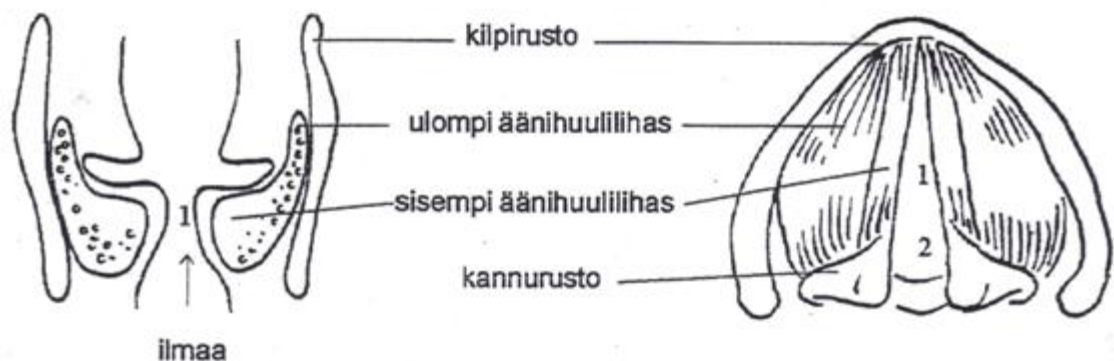
2.3.1 Äänihuulet

Ääniväylän osia ovat kurkunpää, äänihuulet, kitalaki, kurkunkansi, kieli ja huulet. Äänen muodostavat äänihuulet, jotka sijaitsevat henkitorven yläosassa, kurkunpäässä. Ilma kulkee henkitorvea pitkin äänihuulten läpi keuhkoihin ja takaisin. Ääntä tuottaessa äänihuulet vetäytyvät yhteen ja niiden värinä saa aikaan äänen. Korkeaa ääntä tuottaessa äänihuulet kiristyvät ja pitenevät ja värinä on nopeaa. Matalissa äänissä ne rentoutuvat ja lyhenevät, ja värinä on hidasta. Äänihuulten toimintaa säätelevät kilpirustot sekä joukko pieniä lihaksia. Laulajan päämääränä on luoda äänihuulilleen mahdollisimman mukavat työolosuhteet hallitsemalla ilman virtausta ja ehkäisemällä lihasjännityksiä. Jos laulaja käyttää jatkuvasti liian suurta ilmanpainetta, se voi vahingoittaa äänihuulia. (Sadolin 2000, 40–44.)

2.3.2 Kurkunpää

Kurkunpää sijaitsee kaulan etuosassa ja sen näkyvin osa on ”Aatamin omena”. Kurkunpää on elastinen rakennelma, joka muodostuu rustoista, kieliluusta, nivelsiteistä ja lihaksistosta. (Vaalio 1997, 12.) Sen tehtävä on muodostaa ääntä

ja tarvittaessa pysäyttää hengitysilman kulku (Tohtori.fi – Lääkärikirja. 2012). Kurkunpään lihaksia voi osittain koordinoida tahdonalaisesti, mutta sen toimintaan vaikuttaa myös keskushermosto. (Vaalio 1997, 12.) Se on herkkä yhdistelmä tietoisesti ja alitajuisesti reagoivia lihaksia (Baxter 1989, 162). Kurkunpää nousee korkeita ääniä tuottaessa ja laskee matalissa äänissä. Kurkunpään asentoa voi muuttaa tietoisesti, ja näin tummentaa tai vaalentaa äänenväriä. Joihinkin musiikillisiin tyyleihin, esimerkiksi klassiseen musiikkiin, kuuluu tummennettu äänenväri, jota voi hakea haukotuksen tunteella. Äänen tarkoituksellisessa tummentamisessa täytyy kuitenkin olla varovainen, jotta äänelle ei tee vahinkoa.

Kuva 2. Kurkunpää edestä ja ylhäältä päin kuvattuna (Vaalio 1997, 13)

Kurkunkansi sulkee kurkunpään osittain nieltäessä. Kurkunpäällä voi myös säädellä äänen tuomista "eteen" eli äänenväriin tiiviyttä ja kirkkautta, mitä usein popmusiikissa haetaan. Tuomalla ääni eteen eli "twangaamalla" (kurkunpään eteisen kaventaminen) saadaan myös lisää äänenvoimakkuutta ilman, että ilmanpainetta tarvitsee kasvattaa (Sadolin 2009, 51).

2.3.3 Kieli ja huulet

Kielellä ja huulilla muodostetaan äänteet ja artikuloidaan. Kieli muodostuu erikoisista, eri suuntiin risteilevistä lihaksista ja on ihmisen tahdonalaisin lihas. Huulet viimeistelevät puheen ja vokaalit, ja muodostavat äänteitä. (Honkanen-

Korhonen 1997, 50.) Kielen ja huulten rentouteen on syytä kiinnittää huomiota. Tätä voi harjoittaa esimerkiksi r-kirjainta ”pyörittämällä” ja ”huulipäryllä”. Jos kielellä ja huulilla on taipumusta jännittyneisyyteen, voi harjoitukseen ottaa mukaan kumarruksen. Näin painovoima hoitaa oman osansa rentoutuksesta.

3 Emootiot ja tekstin tulkinta

Musiikki on objekti, johon säveltäjä siirtää tunteitaan (Lehtonen 2010, 247). Muusikon, tässä tapauksessa laulajan, tehtävänä on tulkita nämä tunteet eteenpäin kuulijalle. Tunteet ovat aina subjektiivisia, jokainen meistä tulkitsee esimerkiksi surun eri tavalla. Vaikka esittäjällä olisi jokaisesta tulkitsemastaan fraasista hyvinkin tarkka mielikuva siitä, mitä ne hänelle merkitsevät, ne todennäköisesti avautuvat kuulijalle aivan eri tavalla. Kaikki reflektivat tunteitaan omien kokemustensa kautta.

Tieteellisessä käsitteenmäärittelyssä erotetaan yleisesti toisistaan *tunteet*, *emootiot* ja *mielialat*. Tunteet ovat emootioiden yksityistä kokemista, kun taas emootioilla tarkoitetaan sitä vasteiden joukkoa, joista useimmat voidaan julkisesti havaita ja mitata. Emootiot ja tunteet eroavat mielialoista siten, että ne ovat lyhytkestoisia ja intensiivisiä prosesseja, joilla yleensä on selkeä syy ja kohde. Mielialat puolestaan ovat pitkäkestoisempia taustalla vaikuttavia tiloja, joilla ei välttämättä ole selkeää syytä. (Eerola & Saarikallio 2010, 260.)

Ihmiset ovat empaattisia olentoja. Voimme lukea toistemme mielialoja tiettyyn pisteeseen saakka ilmeistä, eleistä ja tietysti verbaalisen ilmaisun, eli puheen, perusteella. Tunteen tunnistaminen ja kokeminen ovat kuitenkin kaksi eri asiaa (Eerola & Saarikallio 2010, 260). Voimme tunnistaa toisen kokeman tunteen objektiivisesti kokematta emootiota kuitenkaan itse. Parhaimmillaan musiikin aiheuttamat tunteet ovat todellisia ja aitoja.

Tunteet liittyvät erottamattomasti musiikkiin (Eerola & Saarikallio 2010, 259). Instrumentalistit ilmaisevat soittaessaan tunteitaan intensiteetin ja energian

kautta, mutta laulajilla on käytössään eräs muihin musikaalisiin instrumentteihin verrattaessa uniikki aspekti: teksti. Jos lyriikoihin saa mukaan tarinankerronnan ja tunteet, ei teknisillä puutteilla ole merkitystä, ja äänen ”pettäminen” (tilapäinen, tarkoitukseton muutos äänessä) voi parhaimmillaan vahvistaa kuulijan tunnesidettä laulajaan. Kuitenkin, ennen kuin kuulija ymmärtää ja sisäistää kuulemansa tekstin, hän reagoi esittäjän ääneen alitajuisesti (Baxter 1989, 161).

Laulajan muodostama tunneside esittämäänsä kappaleeseen näkyy ja kuuluu. Jos laulaja ei saa luotua autenttista tunnesidettä kappaleeseen, sitä on vaikea saada aikaan keinotekoisesti. Työstettävästä tekstistä ei aina saa otetta, jolloin sitä voi hakea musiikin muista osa-alueista: harmoniasta, melodiasta ja rytmistä. Vaikka laulun tapahtumista ei olisikaan tarkkaa henkilökohtaista kokemusta, hyödyksi voi käyttää jotakin samankaltaista tilannetta, joka auttaa tekstiin samaistumista. Lauluteksti on hyvä irroittaa musiikillisesta kontekstista harjoitteluvaiheessa, ja lukea sitä kuten mitä hyvänsä tekstiä. Näin lyriikan todellinen merkitys avautuu helpommin ja tekstin mahdolliset painotukset asettuvat automaattisesti paikoilleen.

Tulkinta ja emootio erotetaan usein tekniikasta, mikä voi olla viisasta ainakin lauluopintojen alkuvaiheessa. Nuori laulaja ei välttämättä ole vielä aivan sinut omien tunteidensa kanssa, joten voi olla vielä vaikeampaa käsitellä muiden, esimerkiksi laulujen säveltäjien lauluihinsa sisällyttämiä emootioita. Kun perustekniikan on saanut kuntoon, tuomalla lauluun omia tunteitaan mukaan voi huomamattaan ratkaista teknisiäkin ongelmia huomion kääntyessä tekemisestä olemiseen. Brownin (1996) mukaan tulkinnan työkalut ovat: ajoitus, tempo eli nopeus, dynamiikka, sävelkorkeus, ilmaisutyyli, äänenväri, emootio ja tarkoitus. Näiden ”työkalujen” käyttö on tietysti suhteellista käyttäjään ja tilanteeseen nähden.

4 Laulajan identiteetti

Identiteetti tarkoittaa henkilön käsitystä omasta itsestään ja kuvaa sitä, kuka henkilö on ja mihin hän kuuluu (Peltomaa & Ahlqvist 2008, 118). Ihminen määrittelee ominaispiirteitään monien tekijöiden kautta, ja musiikissa se voi tarkoittaa kulttuurisia tai optionaalisia valintoja. Identiteetti muodostuu osin minän ja yhteiskunnan välisessä vuorovaikutuksessa (Hall 1999, 22). Se ei ole kuitenkaan pysyvä, yhtenäinen kokonaisuus, vaan se muokkautuu jatkuvasti.

Identiteetikriisistä kärsivä ihminen on epävarma hänen identiteettinsä muodostavien tekijöiden suhteen (Peltomaa & Ahlqvist 2008, 118). Identiteetikriisin keskelle juuttunut laulaja saattaa esimerkiksi etsiä omaa tyyliään ja genreä eli tyyliä, jossa hän on vahvimmillaan. Identiteetikriisi on vaihe, jonka uskon kaikkien taiteilijoiden käyvän läpi jossain uransa vaiheessa, ja on mielestäni merkki siitä, että on aika alkaa etsimään omia vahvuuksiaan. Kriisistä voi myös olla hyötyä, sillä parhaimmillaan se pakottaa taiteilijan etsimään omaa itseään. Parhaimmillaan välimaastoon juuttumisesta ei pääse eteenpäin ilman apua.

Musiikin eri tyyliärajat rajaavat äänenkäytöllisiä valintoja. Mahdollisen ”oman musiikillisen tyyliärajin” löytyminen voi jouduttaa kehittymistä, kun päämäärä on selkeä. Country-laulaja käyttää ääntään eri tavalla kuin vaikkapa klassinen tai soul-laulaja. Harvoja laulajia voi kuitenkin lokeroida vain yhteen tyyliärajiin. Tyyllilliset valinnat ja uniikkisuus tekevät laulajan tunnistettavuuden pelkän äänen perusteella mahdolliseksi jo ensimmäisellä kuuntelukerralla (Youngmoo & Whitman 2002). Genren lisäksi laulajan identiteetti muodostuu niin luonnollisista aspekteista kuin tietoisista valinnoista äänenkäytön suhteen, kuten äänenväristä, efektien ja vibraton käytöstä ja äänenmuodostustavasta. Esimerkkinä voisin käyttää American Idol -nimistä tv-ohjelmaa, jossa yleisö on tottunut kuulemaan tietyiltä laulajilta tiettyjä asioita, kuten korkeita, pitkiä ääniä tai särö-efektiä (tarkoituksellinen vääristymä äänessä, jota käytetään ilmaisemaan muun muassa aggressiota musiikin yhteydessä), ja ohjelman aikana näistä seikoista muodostuu osa heidän identiteettiään.

Musiikki antaa ihmiselle syvällisiä minuutta, identiteettiä ja itsetuntoa rakentavia kokemuksia (Lehtonen 2010, 250). Uskon, että laulajan identiteettiin vaikuttaa ratkaisevasti musiikki, jota hän kuulee tai valitsee kuunnellakseen, ja se muotoutuu muun muassa hänen esitettäväksi valitsemistaan kappaleista. Näitä valintoja ohjaavat sen hetkiset kiinnostuksen kohteet, vaikka se tapahtuukin todennäköisesti tiedostamatta. Myös tekniset rajoitukset äänenkäytössä vaikuttavat kappalevalintoihin. Laulajan on tärkeää tuntea oma instrumenttinsa, sen kapasiteetti ja sen vahvuudet. Aija Puurtisen (2012) mukaan hyvän äänenkäytön käsite on sidoksissa yhteiskuntaan ja kulttuuriin. Kuten muutkin muotivirtaukset, myös populaarimusiikin estetiikka vaikuttaa alitajuisesti ihanteisiin.

5 Haastattelut

Tässä luvussa kerron haastattelumenetelmästä, haastateltavien valinnasta ja taustasta sekä käyn läpi vastaukset. Osa haastateltavista vastasi kirjallisesti sähköpostin kautta välimatkan takia, ja osaa haastattelin suullisesti järjestetyn tapaamisen yhteydessä. Nimesin haastateltavat vastausjärjestyksessä nimillä laulaja A, B, C, D ja E, sillä koin haastateltavien oikeiden nimien käytön epäolennaiseksi työni suhteen. Oletin nimettömyyden säilyttämisen myös vapauttavan vastaajia kertomaan kokemuksistaan avoimemmin.

5.1 Haastattelumenetelmä

Valitsin haastattelumenetelmäksi puolistrukturoidun teemahaastattelun. Suunnittelin kysyttävät kysymykset etukäteen, mutta en halunnut rajoittaa vastausten laajuutta tai varsinaista sisältöä. Jätin tulkinvaraisuuden kysymyksistä miniini, kuitenkin haluamatta ohjailla vastauksia mihinkään suuntaan. Ohjeistin haastateltavia vastaamaan kysymyksiin, niin kuin he ne ymmärsivät. Haastattelut etenivät niin, että kysyin samat kysymykset samassa järjestyksessä kaikilta haastateltaviltani laulajilta ja tarvittaessa esitin lisäkysymyksiä tai pyysin tarken-

nuksia (Kurkela, R). Haastattelu sijoittuu formaaliudessaan täysin strukturoidun lomakehaastattelun ja teemahaastattelun välille (Hirsjärvi & Hurme 2001, 47).

Laatimillani kysymyksillä pyrin selvittämään, kuinka pitkällä aikavälillä ja millaisten koettelemusten kautta haastateltavani ovat löytäneet itsensä laulajana vai onko oman äänen etsiminen loputon tehtävä. Minua kiinnosti myös, selviäisikö haastattelujen kautta se, tekisivätkö he jotain toisin, jos menneisyyteen olisi mahdollista palata, ja mitä he sieltä korjaisivat. Artistisen identiteetin selviäminen itsekullekin tapahtuu usein kokeilun ja erehdyksen, joskus jopa kantapäähän kautta. Ehkä jonkun kohdalla tilanne oli kuitenkin toisin. Onko olemassa (laulu)-taiteilijaa ilman identiteettikriisiä?

5.2 Haastateltavat

Haastateltavien valinnan kriteereinä olivat ammatillinen ja sosiaalinen valmius vastata kysymyksiin. Kaikki haastattelemani laulajat ovat naisia ja tunnen heidät henkilökohtaisesti. Kunnioitan jokaisen lauluääntä sekä työtä, jota he tekevät musiikin parissa. Valinta pohjautui myös luottamukselle; valitsin nämä henkilöt, koska luotin siihen, että he myös vastaavat haastatteluun tuntemattomien haastateltavien sijaan, joiden vastaamisesta ei olisi mitään varmuutta.

5.3 Vastaukset

5.3.1 Laulaja A

Laulaja A on valmistunut Sibelius-akatemian jazz-osastolta, julkaissut kaksi soolalbumia ja toiminut lauluopettajana konservatoriossa ja ammattikorkeakoulussa. Nykyään hän luo soolouraa New Yorkissa.

Hän aloitti musiikkiopintonsa klassisen pianon parissa, mutta on aina laulanut pianonsoiton ohella. Lauluopinnot hän aloitti 21-vuotiaana Sibelius-Akatemiassa. Hän oli mielestään ”vanha” ja harjoitteli paljon kompensoidakseen myöhäistä

aloitusta. Hän koki haasteekseen monen muun laulajan tavoin ”rekisterirajan”, toisin sanoen rinta- eli puherekisterissä soivan äänen yhdistämisen korkeammalla soivaan ohuempaan ”pää-ääneen” eli falsettiin. Ensimmäisen lauluopin-tovuotensa jälkeen hän oli onnistunut laajentamaan äänialaansa huomatta vasti.

Laulaja A on suorittanut 1-vuotisen laulaja-diplomikurssin Complete Vocal Instituutissa (CVI), mistä hän koki olleen suuresti hyötyä sen aikaisiin teknisiin ongelmiinsa, kuten korkeiden äänien tuottamiseen ja laulamiseen. Hänellä ei ole ollut muuten suurempia ongelmia äänensä suhteen, paitsi menetettyään kerran äänensä pahan flunssan takia, jolloin hän löysi apua voice massagesta.

Pyysin haastateltavia kuvailemaan tyyliään laulajana sekä kertomaan, mikä tekee juuri heidän äänestään tunnistettavan. Laulaja A kuvaili tyyliään intuitiiviseksi ja emotionaaliseksi. Hän ei osannut sanoa, mikä tekee hänen äänestään tunnistettavan, mutta kertoi menevänsä tunnetilan mukana, ja uskoo tämän muokkaavan hänen omaa äänenväriään tilanteen sisällä sellaiseksi kuin se on.

Kysymykseen ”Oletko tyytyväinen äänesi väriin sellaisena kuin se luonnostaan on?”, laulaja A vastasi olevansa nykyään sinut asian kanssa, vaikka nuorempana ajattelikin toisin. Hän kuunteli paljon afro-amerikkalaisten naisten laulamaa musiikkia ja pyrki matkimaan tämän kaltaista tummaa, isoa äänenväriä. ”Pitäisi-olla”-ajattelutavasta irti pääseminen on vapauttanut haastateltavan hyväksymään itsensä ja luonnollisen äänensä.

Nykyään laulaja A harjoittelee juoksemalla pitääkseen itsensä hyvässä kunnossa. Hän sanoo sen olevan hyväksi hengitykselle. Hän myös laulaa paljon ja pyrkii pitämään yllä tietynlaista harjoitusrutiinia, vaikkakaan ei päivittäin. Hän keskittyy enemmän säveltämiseen ja improvisointiin, kuuntelee paljon musiikkia ja hakee siihen emotionaalista sidettä voidakseen paremmin samaistua kuulemaansa.

Eniten teknistä apua laulamiseen laulaja A on saanut CVI:sta sekä opettajaltaan Sibelius-Akatemiassa. Tämä opettaja sai hänet tajuamaan hengityksen tärkeyden laulamisen yhteydessä ja osasi myös neuvoa, miten saada hengitys toimi-

maan oikein. Laulaja A kokee olevansa onnekas siinä suhteessa, ettei hänellä ole koskaan ollut opettajaa, joka olisi käskenyt tekemään asiat tietyllä tavalla tai kuulostamaan tietynlaiselta. Hänen tielleen on osunut opettajia, jotka ovat osanneet näyttää hänelle hyödyllisiä asioita ja auttaneet häntä eteenpäin. Myös instrumentaalilinjojen laulamissa on ollut teknistä ja musiikillista haastetta.

Omista idoleistaan laulaja A kertoo näin:

”Betty Carter on vaikuttanut minuun paljon laulamisaan ja erityisesti muusikkoudellaan. Ketkä hyvänsä muusikot, jotka ovat aidosti rehellisiä itselleen ja visiolleen ovat mielestäni parhaita vaikutteita, koska heidän sanomansa meille on ”Ole oma itsesi ja luota!”. Tällä hetkellä kuuntelen paljon John Coltranen musiikkia ja yritän myös lukea hänestä niin paljon kuin mahdollista. Se on minusta super-inspiroivaa.”

Aloittelevia ja ääntänsä etsiviä laulajia hän neuvoo näillä sanoin:

”Älä ajattele liikaa! Älä huolehdi! Luota itseesi! Hankkiudu hyvään harjoittelurutiiniin ja harjoittele (pari tuntia) joka päivä. Ole kärsivällinen. Laula, koska rakastat laulamista!”

Hän lisää vielä, että muusikko pärjää ainoastaan omana itsenään ja tällöin vain taivas on rajana. Musiikista puhuessa emotionaalinen tulkinta menee aina tekni-syyden edelle.

5.3.2 Laulaja B

Laulaja B työskentelee laulun- ja äänenkäytön opettajana oman toiminimen kautta. Tätä ennen hän on opettanut musiikki- ja kansalaisopistoissa, musiikki-leireillä ja peruskoulussa. Opettamisen ohella hän laulaa ja säveltää rock-yhtyeessä sekä toimii useissa muissa projekteissa rytmimusiikin saralla.

Hän aloitti klassisen pianon soittamisen musiikkiopistossa 11-vuotiaana. Myöhemmin hän sai sivuaineeksi huilun ja tutustui tätä kautta orkesteritoimintaan. Lukion jälkeen hän opiskeli yliopistossa musiikkikasvattajaksi, siirtyi maisterintutkinnon jälkeen konservatorioon opiskelemaan pop/jazz-laulua, ja tämän jälkeen ammattikorkeakouluun, josta hän valmistui pop/jazz-laulunopettajaksi.

Edellä mainitun lisäksi laulaja B on käynyt Kööpenhaminassa 1-vuotisen Complete Vocal Technique (CVT) -laulajakurssin sekä suorittaa parhaillaan 3-vuotista opettajakurssia Complete Vocal Instituutissa.

Laulaja B aloitti lauluopintonsa klassisen laulun opiskelijoiden johdolla. Haasteeksi muodostui niin kutsuttu ”rekisteriraja”. Hän ei kokenut omakseen klassisessa laulussa erityisesti käytettyä ohenne-ääntä, eikä kukaan selittänyt, kuinka kehoa käytetään apuna laulaessa. Tunneilla tehtiin vain erilaisia ääniharjoituksia vailla perusteluja. Klassinen laulu ei motivoinut laulaja B:tä harjoittelemaan, mutta kevyestä musiikista kiinnostuneena hän haki ja pääsi konservatorioon pop/jazz-osastolle opiskelemaan.

Laulaja B alkoi huomata kehitystä laulussaan konservatoriossa opiskellessaan ja hän alkoi löytää uusia, hiljaisempia sävyjä äänestään. Hänen äänialansa laajeni ja tyylijatu alkoi kehittyä laulettuun ohjelmiston myötä. Neljä vuotta ammattikorkeakoulussa käydyillä laulutunneilla kehittivät myös hänen ääntään paljon, mutta eivät riittäneet oman ilmaisun löytymiseen. Omat vahvuudet ja kiinnostuksen kohteet alkoivat löytyä parin viimeisen opiskeluvuoden aikana. Oma tyyli hänellä on muotoutunut nykyiseen vasta opintojen päätyttyä, ja hän etsii edelleen uusia tapoja käyttää ääntään.

Eryistä apua tekniikkansa ja tyyliensä kehittämiseen laulaja B on löytänyt CVT-metodista. Hän tutustui metodiin oma-aloitteisesti opiskellessaan toista vuotta ammattikorkeakoulussa eikä silloisella opettajalla tuntunut olevan vastauksia laulajan kysymyksiin. Raskaamman rock- ja heavy-musiikin laulamiseen ei löytynyt vinkkejä mistään. Hän yritti opetella esimerkiksi särö-efektin käyttöä keikoilla itse kokeilemalla ja usein päätyi menettämään äänensä, joskus jopa ”veren maku suussa”. Laulutunneilla näitä asioita ei voinut harjoitella, eikä opettaja niitä osannut opettaa. Kaikesta huolimatta hän onnistui hakemaan säröä ääneensä ja hän sai tietoa oikeaoppiseen harjoitteluun Jyväskylässä CVT-mestarikurssilla.

Rock-tyyliseen äänenkäyttöön edellistä opettajaa huomattavasti enemmän apua laulaja B sai seuraavalta lauluopettajalta, joka oli hieman perehtynyt CVT-me-

todiin. Muutenkin hän on löytänyt vastauksia moneen kysymykseen tutustuttuaan paremmin Complete Vocal Techniqueen.

Laulaja B on tottunut mukautumaan esitettävään musiikkiin ja erilaisiin musiikityyleihin tehdessään ”cover-keikkoja” (laina-kappaleiden esittäminen) sekä opettaessaan laulua. Hän sanoo monipuolisuudesta olevan hyötyä myös studioissa, sillä hän pystyy mukauttamaan omaa ääntään artistin ääneen ja fraseeraukseen, eli melodian rytmin muunteluun, esimerkiksi lauluharmonioita äänitettäessä. Hän kokee kuitenkin pääsevänsä toteuttamaan äänenkäytöllisiä visioitaan parhaiten rockin ja sitä raskaamman musiikin parissa. Ominaista hänen omalle musiikilleen on dynaamisten ääripäiden käyttö äärimmäisen hiljaisista sävyistä aggressiiviseen huutoon asti. Rytmiiän suhteen hän kokee olevansa enemmän omalla maaperälläään ”tiukasti etenevissä suoraa beatia” sisältävissä, kuin pyöreää, kolmimuunteista (triolipohjainen, swing-musiikissa vakiintunut fraseeraustapa) fraseerausta vaativissa kappaleissa.

Äänenväriään laulaja B kommentoi näin:

”Suomeksi laulaessa olen jo nykyään tyytyväinen äänenväriini, koska olen saanut karsittua laulamistani pois syvään juurtuneen klassisen soinnin (tumma äänenväri) ja myös osittain omasta murteestani johtuvan melko tumman äänenvärin ja vähän liian takana soivat vokaalit. Vaaleampi ja puheenkaltaisempi (ei-klassinen) äänenväri on myös parantanut artikulaatiotani.”

Hän tekee edelleen työtä amerikanenglannin ääntämyksen kanssa saadakseen äänensä värin tarpeeksi vaaleaksi ja luontevan kuuloiseksi.

Nykyisistä harjoittelumetodeista kysyttäessä laulaja B mainitsee etsivänsä äänitteitä haasteellisista kappaleista, joilla jokin tietty ilmiö esiintyy. Hän opettelee uuden asian matkimalla ja kopioimalla artistia mahdollisimman tarkkaan. Hän myös harjoittelee yhdessä ystävänsä ja kollegansa kanssa: *”Omasta tekemisestään saa heti palautetta ja mahdolliset laulutekniset ongelmat huomataan ja ratkotaan kimpassa”.*

Ongelmistaan laulamisen suhteen laulaja B kertoo:

”Äänen suhteen oli laulamisen alkuaikoina paljonkin ongelmia. Kun ei ollut vielä laulutekniikkaa, niin se väistämättä vaikutti myös musiikilliseen ilmaisuun ja laulujen tulkitsemiseen. Joutui miettimään todella tarkkaan sävellajitkin, että mikä on korkein ääni mihin pääsee, ja kaikki keskittyminen meni ”oikein” laulamiseen. Mitään varsinaisia fysiologisia ääniongelmia minulla ei ole koskaan ollut. Oikeastaan kaikki läpi käymäni ongelmat ovat olleet lähtöisin oikean laulutekniikan puutteesta: esim. alavireisyys ja kurkun kurominen (tähän johtivat mm. väärät vokaalit korkealle kovaa laulaessa, twangin puute, virheellinen käsitys tuesta ja ”rekisterirajan” pelko). Laulutekniikan kehittymisen myötä vapaus ilmaista ja tulkita on laajentunut todella paljon. Eli ongelmat ovat ratkenneet ymmärryksellä äänen toimimisesta, ja treenaamalla käytännössä laulutekniset asiat kuntoon pätevän opettajan johdolla. Tosin jotkut laulutekniset oivallukset ovat puolestaan löytyneet myös nimenomaan tulkinnan, tunnetilan ja sitä kautta oikean energiankäytön kautta.”

Artistisen kehittymisen kannalta ongelmana laulaja B:llä on ollut, ettei hänen opiskeluaikanaan oppilaitoksissa opiskeltu sellaista musiikkia, joka häntä kiinnosti. Jazzin ja groove-musiikin (soul, rhythm n' blues, funk) painotus oli erittäin suuri, mikä heikensi harjoittelumotivaatiota. Hän tiedostaa edellä mainittujen tyyli-lajien opiskelun hyödyn musiikillisen yleissivistyksen kannalta, mutta myöntää, että oma muusikkous ja laulajaidentiteetti ovat päässeet puhkeamaan kukkaan vasta opintojen päätyttyä.

Äänensä löytämisessä häntä ovat auttaneet erityisesti CVT-metodin kehittäjä Cathrine Sadolin sekä hänen oma puolisonsa, joka on muusikko, laulaja, tuottaja sekä äänittäjä. CVT-metodin myötä hän on saanut useilta CVT-opettajilta ”loistavan lauluteknisen työpakin” sekä vinkkejä ilmaisun ja tulkinnan kehittämiseen hänen oman musiikillisen makunsa mukaan. Puolison rock- ja metallimusiikin tietämyksestä ja tarkoista tuottajan korvista on puolestaan ollut korvaamaton apu. Puoliso on paitsi rohkaissut häntä rankemman musiikin saralle, mutta myös saanut hänet harjoittelemaan eri tyylien mukaista fraseerausta, ameri-kanenglannin lausumista, ja kiinnittämään enemmän huomiota rytmiiikkaan ja sävelpuhtauteen.

Yksittäistä artistia, jolta olisi erityisesti saanut vaikutteita, laulaja B ei mainitse, mutta joidenkin naisartistien ääntä ja ilmaisua matkimalla hän on saanut lisäideoita omaan laulamiseensa. Tällaisia artisteja ovat Janis Joplin, Tina Turner, Skin (Skunk Anansie), Tori Amos, Alanis Morissette sekä Alissa White-Gluz (The Agonist). Erilaista näkökulmaa äänenkäyttöön hän sai ammattikorkeakoulun aikoina myös kansanlaulutunneilta ja lisää, että kaikki laulunopettajat ovat omalta osaltaan vaikuttaneet hänen äänensä kehittymiseen sellaiseksi, kuin se nyt on.

Ääntään etsiviä laulajia hän suosittelee pitämään ”mielen ja korvat avoimina” ja kokeilemaan erilaisia projekteja, jotta saa käsityksen siitä, mikä itseä aidosti kiinnostaa tai mitä ei ainakaan halua tehdä. ”*Ei kannata tyytyä pelkästään niihin raameihin, mitä oppilaitokset tarjoavat*”, vaan rohkeasti liittyä vaikka koulun ulkopuoliseen, reggaeta soittavaan yhtyeeseen, jos sellainen kiinnostaa.

Hänelle itselleen tehokas tapa oppia on ollut kuunteleminen ja matkiminen, jopa pilke silmäkulmassa, ja omiin tuntemuksiin luottaminen. Jos uudenlaisen soinnin kokeileminen tuntuu pahalta, jotain tekee todennäköisesti väärin. Muutamalla kokeilukerralla ei kuitenkaan voi vielä aiheuttaa vahinkoa äänihuulilleen tai pilata ääntään, ääniongelmien kehittyminen vaatii yleensä pitkäaikaista laulamista väärällä tekniikalla. Ei siis kannata varoa liikaa uusia asioita kokeillessaan, ja mahdolliset ongelmat sävelpuhtauden kanssa johtuvat yleensä laulutekniikasta, eivät epämusikaalisuudesta.

Laulaja B painottaa omiin tuntemuksiin luottamista:

”Tee niin kuin itsestä luontevalle tuntuu, ei niin kuin opettaja sanoo, jos ne ovat ristiriidassa keskenään. Jokaisen pitää ottaa itse vastuu omasta laulamisestaan ja treenaamisestaan – paraskaan opettaja ei voi opettaa, jos laulaja jättää itse toistot ja treenin tekemättä. Kannattaa kyseenalaistaa asioita, vaikka olisi ihan alussakin laulajan taipaleella, sillä opettajatkin ovat vain ihmisiä. Kenenkään laulunopettajan ei minun mielestäni pitäisi loukkaantua siitä, jos oppilas kysyy, että miksi tätä harjoitusta tehdään tai että voitko selittää tämän asian jotenkin toisella tavalla niin, että minä ymmärrän.”

Hän lisää vielä, ettei kaiken teknisen suorittamisen kustannuksella pidä unohtaa laulamisen emotionaalista puolta. Tulkinta on vähintään puolet kappaleen sisällystä ja juuri se tekee esityksestä mielenkiintoisen.

5.3.3 Laulaja C

Laulaja C on laulanut ja toiminut muusikon ammatissa sekä laulunopettajana noin 25 vuotta. Hän on valmistunut Sibelius-Akatemian jazzmusiikin osastolta, ja täydentänyt opintojaan Complete Vocal Instituutin ja Estill-mallin (Estill-model) kursseilla. Hän on säveltänyt, sovittanut ja tekstittänyt musiikkia useissa yhtyeissä ja kokoonpanoissa, sekä vierailut solistisissa ja yhtyelaulu-tehtävissä lukuissa, jazz-musiikin, kansanmusiikin ja klassisen musiikin projekteissa. Tällä hetkellä hän opettaa jazz-laulua muunmuassa Sibelius-Akatemiassa.

Varhaisia vaiheita äänensä kanssa työskennellessään laulaja C kuvailee mukaviksi ja jännittäviksi. Hän kunnioitti suuresti opettajaansa, teki joka tunnin jälkeen muistiinpanoja, ja harjoitteli lauluteknisiä asioita useamman tunnin päivässä. Kehitys oli helppo huomata ja se motivoi tekemään lisää töitä, kuten myös edistymisestä saatu positiivinen palaute. Jo parin kuukauden sisällä laulupintojen aloittamisesta hän oppii laulamaan tiiviimmällä äänellä vuotoisen äänen sijaan, ja oman äänen luonne hahmottui muutaman vuoden kuluessa. Oma äänenkäyttö laajempaan kokonaisuuteen on hahmottunut hänelle itselleen tyydyttävästi vasta viimeisen seitsemän vuoden aikana.

Laulaja C pitää käymäänsä vuoden pituista CVT-kurssia hyvin havainnollistavana ja tehokkaana metodina, joka opetti hänelle paljon hänen äänensä mahdollisuuksista. Hän oppi, että äänenkäyttötavat, jotka hänen omassa äänessään olivat vielä alussa, ei-luonteenomaisia tai rajallisella alueella toimivia, olivat mahdollisia laajentaa metodin avulla. Tietyt asiat löytyivät saman tien ja syntyi kokemus ”uudenlaisen äänen löytymisestä”. Lopulta hän kuitenkin koki uudet opit metodin määrittämäksi, ja myöhemmin ahdistavaksi, ”vain osatotuudeksi”. Hän päätti pitää taukoa metodista ja muutaman kuukauden kuluttua tästä päätöksestä hän löysi äänensä entistä laajempaan ja aidompaan. ”*Näin myös me-*

todista irtipäästäminen auttoi löytämään oman ääneni "uudenlaisena" tai uudelleen."

Estill-mallia hän on opiskellut kolmella kurssilla, ja koki oppimansa hyödylliseksi ja mielenkiintoiseksi erityisesti laulunopettajana. Hänen mielestään tämä (Estill) jäsenyys äänen toiminnasta on tarpeeksi tarkka ja määrittelevä, ja toisaalta avoin. *"Tänäpäivänä pidän oman äänen löytämisessä erittäin merkityksellisenä Estillin korostamaa ajatusta, että kuunnellaan enemmän laulamisen tunteita kuin itse ääntä/soundia."* Laulaja C mainitsee myös Werbeck-laulun ideat, vaikka löydöt ovatkin perustuneet paljolti hänen omiin tulkintoihinsa. Myös hänen ensimmäisen opettajansa käyttämät mielikuvat olivat tehokkaista oppimisessa.

Tyylistään laulaja C kertoo, että hänen ominta alaansa ovat modernimpi jazz, "sekoitteiset tyyli", kansanmusiikki ja etniset/pop-sekoitteiset maailmanmusiikkityylit.

"Ääneni on pohjoismaisen kuulas ja kirkas. Siis hyvin tyyppillinen. Ajattelen että ääneni ei ole erityisen tunnistettava, vaan laulutyylillä ja intonaatio yhdessä äänensävyyn ja –soundien kanssa luovat tunnistettavuuden. Jos tiivistän ääneni yhteen sanaan, se on: valoisa."

Hän on yleisesti ottaen tyytyväinen äänensä luonnolliseen väriin: *"Kai jokainen joskus toivoo äänestään juuri sitä mitä siinä ei ole. Tai sitä, mikä on siinä kohtuuttoman työlästä tuottaa."*

Nykyään hän työskentelee äänensä kanssa täsmällisesti ongelmakohtia työstäen käyttäen apuna pääasiassa Estillin jäsenyystä. Enimmäkseen hän työskentelee laulaessaan kuitenkin muuta kuin tekniikkaa, esimerkiksi mielenhallintaa, ilmaisua, kehotyöskentelyä ja ryhtiä, tulkintaa, dynamiikkaa ja improvisointia.

Ongelmakseen laulaja C mainitsee äänensä rasittumisen, minkä hän huomaa erityisesti puheäännessään. Useimmat opettajat eivät ole osanneet diagnosoida rasittumista, joten ratkaisua on ollut työlästä etsiä. Hän tuumaa, ettei hänen äänentuottonsa ole balanssissa, vaikka varsinaisia virhetoimintoja ei olekaan.

Kysymykseen “Onko joku tietty henkilö auttanut sinua löytämään äänesi?”, hän vastaa:

“Olen saanut vaikutteita joka ikiseltä rakastamaltani laulajalta, tyylien vaihdellessa laidasta laitaan. Ensimmäinen opettajani Maija Hapuoja on tärkeä henkilö. Ja moni muu opettaja on sittemmin ollut osallinen prosessissa. Läheisten laulajaystävien lämmin ja rohkaiseva palaute on ollut tuikitärkeää sekin. Koen että oma ääneni on löytynyt yhtä matkaa itseni “löytymisen” kanssa. Olen sikäli velkaa myös Alexander-tekniikalle (Tuula Paavola), Susanna Haaviston ja Eija Ahvon Laulunkieli-kurssille, Pilates-menetelmälle (Sampo Idstam), hahmoterapialle, John Kabat-Zinnille (“Olet jo perillä”/Mindfulness), Eckhart Tollelle (“Läsnäolon voima”) jne. Löytäminen ei lopu koskaan – onneksi.”

Laulaja C kehottaa aloittelevia laulajia antautumaan opettajalleen. *”Kerro mitä etsit. Kerro myös mitä tunnet.”* Hän kehottaa myös harjoittelemaan paljon, jos tietää, mitä harjoitella. Hänen mielestään kannattaa työskennellä erityisesti aistimusten kanssa, ja vähemmän sen kanssa, mitä kuulee. Hän muistuttaa, että metodit eivät ole ikuisia, ja ettei ihminen tiedä kaikkea ihmisestä eikä laulamisesta. *”Kuuntele itseäsi, sitä hiljaisempaa, joka asuu mielen takana.”*

5.3.4 Laulaja D

Laulaja D on valmistunut tohtoriksi Sibelius-Akatemian kansanmusiikin osastolta ja opettaa laulua yliopettajan asemassa ammattikorkeakoulussa. Tämän lisäksi hän opettaa laulua myös sivutoimisena opettajana Sibelius-Akatemiassa.

Hän kertoo laulaneensa aina, mutta aloittaneensa varsinaisesti laulun harjoittelun kuorossa 8-vuotiaana. Kuoro oli tasokas, ja kuoronjohtaja erittäin hyvä ja asiansa osaava. He tekivät paljon teknisiä harjoituksia, sillä kuoronjohtaja teki äänenmuodostustyötä eri kuorojen kanssa. Laulaja D tajusi mielikuvien ja emotion mukana kuljettamisen tärkeyden tekniikan rinnalla jo tuolloin, ja korostaa, että jo ääniharjoituksia tehdessä on *”paras heittäytyä siihen täysillä ja kokonaisena ihmisenä”*. *”Tekniikan harjoittelu on tärkeää, mutta sitä ei voi tehdä irti omasta psykofyysisestä kokonaisuudestaan.”*

Hän sanoo laulamisen olleen hänelle aina se luonnollisin tapa ilmaista itseään ja on huomannut kehitystä äänessään jo lapsena. Niin kutsuttuja ”ahaa-elämyksiä” hän on kokenut useita kertoja, myös jonkin asian osaamattomuuden tajuaaminen on iso ”ahaa-elämys”. ”*Jos kuvittelee osaavansa kaiken, voi lähteä pyyhkimään pöytiä.*”

Hän muistaa erään tällaisen ”mullistuksen” ollessaan opiskelemissa Sibelius-Akatemiassa toista vuotta. Ensimmäisen vuoden aikana hänellä oli ollut kahdeksan eri laulunopettajaa, kaikki erimaalaisia ja eri tyylien edustajia. Kukaan opettajista ei varsinaisesti opettanut laulutekniikkaa, vaan opetukset perustuivat imitointiin. Hän halusi löytää perustietoa laulamisesta, sillä hänen ihanteensa oli monipuolisuus. Hän tajusi, että monien erilaisten asioiden hallitsemiseksi tarvitaan perustieto äänen toiminnasta, ettei laulaminen jää vain imitoinnin asteelle. Näin ollen hän aloitti myös klassisen laulun tunnit teatterikorkeakoulussa opettavalla laulunopettajalla, jonka tunneilla he lauloivat klassisen lisäksi paljon muunlaistakin musiikkia. Avarakatseisen opettajan luokse saattoi mennä mieltä askarruttavien, uusien äänenmuodostuksellisten haasteiden kanssa ja he miettivät yhdessä, kuinka ne sai terveellä tavalla muodostettua. Käydessään yhtä aikaa klassisilla ja erään irlantilaisen opettajan laulutunneilla hän tajusi Mozartin säveltämissä vaccai-lauluissa ja irlantilaisessa kansanmusiikissa käytettyjen korukuvioiden yhtäläisyyden: ”*Ne tulevat samasta paikasta*”. Tämä oli hänelle aikoinaan suuri oivallus.

Laulaja D ei ole opiskellut mitään tiettyä tekniikkaa, mutta kertoo tutustuneensa kevyesti muun muassa Complete Vocal Techniqueen. Hän sanoo tässä tekniikassa haettavien äänenvärien perustuvan omasta mielestään etnisiin laulutyyliihin, joten moni asia kuulostaa tutulta. ”*Mitä laajemmin laulamisesta lukee, sitä enemmän saa oivalluksia.*” Esimerkiksi 1900-luvun alussa ilmestyneistä laulunoppaista voi löytää jotakin mielenkiintoista, mutta täytyy olla kriittinen ja suhteuttaa se aina omaan tekemiseensä. Kriittisyys koskee myös uusia oppaita, kuten Complete Vocal Techniquea. ”*Asioihin kannattaa suhtautua suurella mielenkiinnolla, mutta samalla peilaten, eikä vain sokeasti syöden.*”

Tyyliään hän kuvailee emotionaaliseksi ja ennakkoluulottomaksi. Hauskinta on ollut ”musiikillisten raja-aitojen yli hyppiminen” ja erilaisten musiikkityylien parissa työskentely. Nykymusiikin säveltäjien kanssa toimiminen on ollut hyvin antoisaa ja vaatinut ”omien rajojen auki repimistä”. Kysymystä ”mikä tekee sinun äänestäsi tunnistettavan?” laulaja D kommentoi näin:

”Se, että mä oon mä. Mulla on tällaiset äänihuulet ja tällainen keho ja tietynlaiset onkalot. Vaikka eihän se (ääni) ole loppujen lopuksi kiinni pelkästään niistä, vaan tässä tullaan taas siihen psykofyysiseen kokonaisuuteen.”

Hän myöntää toivovansa olevan ”heleä, kirkas sopraano”, mutta on kuitenkin tyytyväinen luonnolliseen äänenväriinsä. Hän sanoo, että tietty itsetyytyväisyys pysäyttää, eli jonkin asteinen tyytymättömyys pakottaa jatkamaan itsensä kehittämistä.

Harjoitellessaan hän keskittyy siihen, että keho ja ääni ovat auki. Kuunteleminen ja kuulemansa analysoiminen on tärkeää. Harjoittelu on melko teoslähtöistä, eli sen mukaista, millaista materiaalia hänelle annetaan esitettäväksi. Hän toteaa olevansa suhteellisen hidas harjoittelun suhteen ja kertoo anekdoottina mandoliinisoittaja Heikki Lahden todenneen, että hänellä uuden kappaleen täydellinen sisäistäminen ja oppiminen vie kaksi vuotta. Lahden harjoittelurutiini vie noin viisi tuntia päivässä, sillä ei riitä, että kappaleen oppii soittamaan ulkoa. Se täytyy tuntea syvällä kehossaan niin, että sen sisällön voi aina löytää uudestaan ja lähestyä sitä uudesta näkökulmasta. Siihen asti toistaminen tapahtuu teknisesti hyvin samankaltaisena.

Ongelmaksi laulamisen suhteen on sattunut, että eräänä syksynä pitkittyneen yskän ja astman vaikutuksen seurauksena, ja jouduttuaan käyttämään ääntään melko voimallisesti, hän sai äänihuuliinsa pienen kyhmy. Kyhmyä hoitamisen hän sanoo olleen erittäin hauskaa, sillä hän ”lauloi sen pois”. *”Se on kaikkein parasta hoitoa, kun vain soi äänensä kuntoon.”* Ääntä täytyy käyttää kuitenkin hellästi eikä voimallisesti. Hän mainitsee aiheesta tehdyn myös tutkimuksia: hymisemällä ja laulamalla voi hoitaa flunssan pois, sillä limakalvojen värinä irrottaa limaa.

Vaikutteistaan ja esikuvistaan kysyttäessä laulaja D kertoo määritelleensä nuorena niin sanotun ”kultaisen äänen”, ja että esimerkiksi laulajilta Mari Boine ja Mercedes Sosa sellainen löytyy. Hän on haltioitunut myös Marlene Dietrichin tavasta laulaa ”epävireisesti”, mutta Marlenen tapauksessa häneen vaikutusta ei tee itse ääni, vaan kaikki äänessä kuultava elämäkokemus. Näiden laulajien äänet ovat innoittaneet ja tehneet häneen suuren vaikutuksen monien muiden ohella.

Aloittelevia laulajia laulaja D kannustaa näin: *”Laulamiseen täytyy aina uskaltaa heittäytyä kokonaan. Se ei ole ainoastaan älyllistä toimintaa.”* On tärkeää olla oma itsensä ja uskaltaa käyttää omia elämäkokemuksiaan hyödyksi tulkinnessa, olla ennakkoluuloton ja uskaltaa epäonnistua. Hänen mielestään on myös tärkeää pystyä pitämään laulussa mukana hiljaisuus.

5.3.5 Laulaja E

Laulaja E on opiskellut Sibelius-Akatemian jazzosastolla sekä Berklee College of Musicissa, Bostonissa. Hän aloitti pianonsoiton 4-vuotiaana ja jatkoi soittamista aikuisikään asti, kunnes rakastui jazz-musiikkiin ja maailmanmusiikkiin. Hän on esiintynyt konserteissa Suomessa ja ulkomailla, toiminut freelance-muusikkona studioissa ja televisiossa, laulanut a cappella-yhtyeessä ja julkaissut kaksi sooloalbumia. Hän opettaa laulua ammattikorkeakoulussa sekä yksityisesti.

Lukiossa opiskellessaan laulaja E perusti muutaman ystävänsä kanssa jazz-yhtyeen, jossa hän itse soitti alunperin koskettimia, mutta päätyi muutaman mutkan kautta myös laulamaan. Hän alkoi kiinnostua laulamista ja sai Sibelius-Akatemialla klassisen laulun opetusta. Opettajan antamat laulut eivät motivoineet harjoittelemaan ja tekniikkaharjoitukset tuntuivat vaikeilta aloittelevan laulajan äänellä. Hän vaihtoi lopulta sivuaineekseen jazz-laulun ja sai uudet lauluopettajat. Käden vaurioituminen pakotti hänet lopettamaan pianonsoiton ja jazzista innostuneena hän haki Berklee College of Musiciin vuodeksi opiskelemaan laulua. Tekniikan kanssa oli edelleen ongelmia, mutta laulaja E arvioi sen johtuneen nuoresta iästään ja siitä, että hänen kehontuntemuksensa oli vielä

niin alussa. Monet asiat ovat ”kristallisoituneet” hänen mielessään vasta viime vuosina ja oppiminen jatkuu edelleen. Hän ottaa myös satunnaisia laulutunteja syventäen omaa tuntemustaan laulamista ja laulunopetuksesta.

A cappella-yhtyeessä laulaminen on opettanut hänelle paljon omasta äänestään. Yhtyeen sovitukset esitettävistä kappaleista olivat niin haastavia, että varsinkin alkuaikoina puutteet hänen omassa teknisessä valmiudessaan estivät äänen tuottamisen rennosti. Jostain itselleenkin tuntemattomasta syystä hän ei vienyt näitä kappaleita laulutunneille, vaan kehitti itse selvitysmiskeinot hankaliin paikkoihin. Nämä keinot useimmiten kuitenkin aiheuttivat jännitystiloja erityisesti niskaan, leuan ja pallean alueilla pahentaa asiaa. Ryhmä piti välillä harjoitustaukoa kappaleista ja niihin taas palatessa laulaja E huomasi saaneensa uusia oivalluksia muiden laulujen harjoittelusta, ja vanhat kappaleet tuntuivat helpolta. Kehitys oli hyvin konkreettista.

Laulaja E ei ole opiskellut mitään varsinaista laulumetodia, mutta on käynyt yhden CVT-kurssin. Kaksi hänen opettajaansa ovat käyttäneet opetuksessaan metodia nimeltä Speech Level Singing, eli lauluäänien muodostus haetaan puheen kautta. Päivi Sarasteen kirjoittamasta Alexander-tekniikkaa käsittelevästä kirjasta nimeltä *Suuntana vapaus* on ollut suuresti hyötyä. Hän on käynyt myös Alexander-tekniikan kursseilla sekä yksityistunneilla.

”Kursseilla käyminen ja varsinkin sen kirjan (Suuntana vapaus) lukeminen on ollut suurin oivallus, että miten yksinkertaisista asioista on kyse. Ja ettei tarvitse ’tehdä’ mitään. Asioista tulee vaikeita, kun ruvetaan tekemään jotain. Tarkoitus on vain pysyä poissa itsensä tieltä, mutta se on todella vaikeaa.”

Laulaja E haluaa keskittyä kertomaan laulun tarinaa kuulijalle. Häntä ei ole koskaan kiinnostanut ottaa haltuun monia erilaisia laulutyyliä eikä häntä juurikaan kiinnosta nykymusiikki. Häntä kiehtoo enemmän tehdä kappaleista, esimerkiksi jazz-standardeista (jazz-muusikoiden yleisesti tuntemia ja soittamia sävellyksiä), uudenlaisia ja ”oman tyylisiä”. Hän tunnustaa, ettei ole tottunut solistina toimimiseen, vaan on aina toiminut muusikkona osana jotakin ryhmää. Hän ei ole koskaan kokenut tarvetta olla esillä ja ihmetteleekin esiintyjäksi päätymistään, mut-

ta toteaa nauttivansa olostaan osana ryhmää. Hän kuvailee tyyliään laulajana muusikkolähtöiseksi.

Hän on osittain tyytyväinen luonnolliseen äänensä väriin ja sanoo, että studiossa työskennellessään hän on huomannut monien mikrofonien sopivan hänen äänelleen. Moni asia kuitenkin omassa äänessä ärsyttää. Laulaja E sanoo solistisen äänensä olevan tietyllä tapaa kadoksissa tällä hetkellä. Hän äänittää paljon omaa lauluaan harjoittelun yhteydessä ja kirjoittaa omaa materiaalia. Usein hän ottaa valmiiksi kirjoitetun tekstin, laittaa nauhoituslaitteen päälle ja alkaa laulaa ”tajunnanvirtaa”. Hän kuuntelee nauhoitukset jälkeinpäin ja ottaa talteen toimivat ideat. Tätä kautta hän löytää myös uusia värejä äänestään, sillä nauhoituksen tapahtumahetki on hyvin vapaa ja vailla suorituspaineita. Äänen tietoinen hakeminen on usein hankalampaa. Ääniharjoituksia tehdessään hän kiinnittää erityistä huomiota kehon rentouteen ja pianolla itseään säestäessään hänellä ovat alitajuisesti käytössä Alexander-tekniikan opit.

Niskan, leuan ja pallean alueen jännitysten lisäksi ongelmia tuli aikoinaan laulu-yhtyeen siirtyessä korvamonitorien käyttöön. Lauluosuudet moniäänistä satsia laulettaessa liikkuvat usein hänen äänialansa keskirekisterin alaosissa. Yhtye huomasi myöhemmin taajuuskorjaimesta, eli ekvalisaattorista, tämän alueen taajuuksien leikkautuvan kokonaan pois korvamonitoreista. Tämän seurauksena laulajalla itsellään ja ryhmän muilla jäsenillä oli vaikeuksia kuulla häntä, joten hän pyrki tiedostamattaan laulamaan kovemmalla volyyymilla. Tämä ”kovempi volyyymi” osoittautui vain ilmanpaineen lisäämiseksi äänihuulissa ja korvamonitorien käyttö vaikeutti varsinaisen äänenkovuuden kuulemista. Äänen puskeminen, eli liiallisen ilmanpaineen käyttö, aiheutti äänen katkeilua. Laulaja E kehitti jälleen omat selvitysmiskeinonsa, jotka eivät kuitenkaan täysin ratkaisseet ongelmaa, vaan lähinnä kasautuivat vanhojen ongelmien päälle. Laulutunneilla käynti selvitti katkeilun syyksi liiallisen ilmanpaineen käytön aiheuttaman äänihuulten ”paukahtelun” (voimallinen, äkkinäinen aukeaminen). Painetta vähentämällä ja tukeen ja hengitystekniikkaan keskittymällä, ongelma katosi.

Tyyliillisten vaikutteiden sijaan laulaja E hakee sovituksellisia vaikutteita ja ideoita instrumentaatioon (erilaiset soitinkokoonpanot) eri artisteilta. Musiikin kirjoitta-

minen, säveltäminen, erilaiset äänimaailmat ja äänien yhdistäminen kiinnostavat. Fraseerausta hän on oppinut kuuntelemiltaan jazz-laulajilta, muun muassa Nancy Wilsonilta. Sovituksellisia ideoita hän on saanut Cassandra Wilsonilta ja tulkinnallisia sekä esteettisiä ajatuksia Shirley Hornilta.

Laulaja E kannustaa aloittelevia laulajia tekemään itselleen hyvältä tuntuvia asioita. Omaan suorittamiseen täytyy pystyä suhtautumaan myös objektiivisesti, ulkopuolisen silmin ja korvin. On tärkeää hakeutua sellaisiin ympäristöihin (esimerkiksi oppilaitokset) ja tilanteisiin, joissa ei ahdistu. Omasta laulamisesta saatu palaute on yleensä vain jonkun mielipide. Vaikka aloittelevan laulajan on vaikea tietää, mitä haluaa, on auktoriteettien neuvoista huolimatta tärkeintä kuunnella itseään. Itsensä ”likoon laittamisen” ei pitäisi tapahtua ahdistuksessa.

6 Yhteenveto

Haastattelin viittä ammattilaulajaa kuullakseni heidän tarinansa. Laadin haastattelua varten yhdeksän kysymystä, joilla pyrin selvittämään, millaisen työn he ovat tehneet löytääkseen laulajaidentiteettinsä. Haastattelu eteni puolistrukturoidun teemahaastattelun muodossa, eli kysyin kaikilta samat kysymykset samassa järjestyksessä ja tarvittaessa kysyin tarkentavia kysymyksiä. Kolme haastatelluista vastasi kirjallisesti sähköpostin välityksellä ja kahta haastattelin henkilökohtaisesti. Kaikki vastasivat avoimesti, minkä takia päädyin jättämään vastaa-
jien nimet raportistani pois. Huomasin, että kirjallisesti vastanneiden vastaukset olivat selkeämmässä ja tiiviimmässä muodossa kuin suullisesti vastanneiden. Toisaalta suullisissa haastatteluissa oli helppoa kysyä tarkennuksia vastauksiin. Nauhoitin suulliset haastattelut ja purin ne jälkeenpäin tähän työhön.

Itsensä löytäminen on pitkäaikainen prosessi, niin musiikissa kuin muussakin olemisessa. Teini-ikäiset koettelevat rajojaan ja kokeilevat erilaisia pukeutumistyylejä koettaessaan löytää lokeroa, johon he mahtuisivat. Sama pätee musiikkiin. Täytyy kokeilla erilaisia tyylejä, jotta löytää sen mieleisensä tai ainakin sen, mikä ei itselleen toimi. En kuvitellut haastatteluja aloittaessani, että kukaan

haastateltavistani toteaisi aina tienneensä mitä haluaa laulu-uraltaan. Yhdestä laulajasta tällainen harvinainen tietoisuus kuitenkin paistoi läpi selkeämmin kuin muista. Laulaja D totesi laulun olleen hänelle aina se luonnollisin tapa ilmaista itseään, kun suurin osa aloitteli musiikkiharrastustaan muun muassa pianon parissa.

Kukaan ei ole seppä syntyessään, vaan kaikki haastattelemani henkilöt ovat tehneet mittaamattoman suuren urakan päätyäkseen tämänhetkiseen tilanteeseen laulajana. Monilla näistä haastattelemistani rytmimusiikin edustajista musiikin tekeminen on lähtenyt klassisen musiikin harrastuksesta, kuten myös itselläni. Kävin vuosia klassisen pianon tunneilla, kunnes rytmimusiikki ja laulaminen alkoivat kiinnostaa yhä enemmän, ja pääinstrumenttini vaihtui lauluun. Näistä viidestä haastattelemastani laulajasta kolmella laulaminen on hiipinyt pääinstrumentiksi vaivihkaa, aluksi toisen soittimen ohelle. Muun instrumentin hallinnasta, omassa tapauksessani pianon, on ollut korvaamattoman paljon hyötyä muusikkouteeni. Pianonsoittotaito on auttanut minua musiikin teorian ymmärtämisessä ja yleisesti musiikin hahmottamisessa, ja laulaja-laulunopettajalle on melkein pä olennaista kyetä säestämään itseään ja oppilaitaan.

Haastatteluissa kävi ilmi joitakin ristiriitaisuuksia, kuten se, että eräs vastaajista käski antautumaan opettajalleen, kun taas toinen käski aina kyseenalaistamaan auktoriteetit. Laulutuntia paljon intiimimpää tilannetta on vaikea kuvitella. Laullessa ei voi esittää omalla kehollaan ja äänellään muuta kuin sitä, mitä juuri silloin on. Ainoa suojautumiskeino on rakentaa itselleen henkinen suojamuuri. Kuitenkin opettajan sulkeminen ulos tarkoittaa oman kehityksen jarruttamista. Opettajan täytyy ansaita oppilaan luottamus voidakseen auttaa häntä siinä tehtävässä, missä apua tarvitaan. Toisaalta, jos opettaja ei tiedä mitä tekee tai ei välitä, hän saattaa pahimmillaan aiheuttaa oppilaalle psyykkisiä tai jopa fyysisiä traumoja tämän lukkiutuessa yhä syvemmälle kuoreensa. Itse kylläkin uskon vakaasti, että jos opettaja tekee senhetkisen parhaansa ja ottaa jokaisen oppilaansa yksilönä, se riittää. Myös oppilaalla on vastuu omasta hyvinvoinnistaan. Jos jokin ei tunnu hyvältä, vaikka opettaja muuta väittää, kannattaa mieluummin kuunnella omaa sisäistä ääntään.

Monet laulajat ilmaisevat laulaessaan tunteitaan tiettyyn pisteeseen saakka ja täyttävät jäljelle jääneen tilan tekniikalla (Baxter 1989, 163). Brownin (1996) mielestä asia on juuri päinvastoin: Tekniikka on alku, ja loppu täytetään emotionaaliolla. Itse olen enemmän samaa mieltä Brownin kanssa, mutta ajattelee asiaa kuinka päin vain, lopputulos on sama. Tulkinta jää vajaaksi, jos toinen puoli puuttuu.

Kaikki haastateltavani puhuivat emotionaalisuudesta tekniikan edellä, mutta oma kokemukseni on, ettei emootioon voi vapautua, jos tuntuu, että tekniikka rajoittaa tulkintaa. Toisaalta mielestäni esimerkiksi laulutekniikkaan keskittyvä Complete Vocal Technique saattaa rajoittaa pahimmillaan laulun emotionaalista puolta korostaessaan oikeaoppista tekniikkaa, ja äänenväreillä ja efekteillä leikkittelyä. Olen itse saanut CVT:stä paljon apua omaan laulutekniikkaani, äänenkäyttöni monipuolistamiseen ja opettamiseen, mutta se on tehnyt minusta analyttisemmän omaa ja muiden laulua kohtaan. Analyttisyydessä on omat hyvät puolensa, toisaalta musiikista on vaikea nauttia aidosti, jos keskittyy vain tekniiseen suoritukseen. CVT-laulajat ovat vapaita tekemään äänellään mitä haluavat, mutta heidän tulkintansa saattaa jäädä tunnepuoleltaan köyhäksi, vaikka olen kuullut myös monia tulkinallisesti rikkaita CVT-laulajia.

Olin itse pitkään jumissa äänenväriini kanssa eli keskityin liikaa siihen, miltä kuulostin, kunnes eräs opettajistani avasi silmäni tarinan kertomisen tärkeydelle. Hän käski minua unohtamaan sen, miltä kuulostan, ja keskittymään tunteeseen ja siihen, miten kappaleet minulle avautuvat. Tämän jälkeen olen omassa opetuksessanikin keskittynyt enemmän tekstin tulkintaan, ja että oppilas löytää työstämistään lauluista itselleen merkitsevän ”punaisen langan”.

7 Pohdinta

On ollut mielenkiintoista huomata, miten tämän projektin, opinnäytetyön kirjoittamisen aikana eli vajaan puolen vuoden sisään, oma suhtautumiseni lauluun on muuttunut. Tekniikkakeskeinen lähestymistapani on muuttunut niin, että uskon

perustekniikan ja hengityksen asetuttua kehon seuraavan vapaata, tulkitsevaa mieltä. Laulaja A teki tarkan huomion kyselystäni. Laatimani kysymykset painotuivat paljolti laulutekniikkaan, enkä itse huomannut tätä seikkaa, ennenkuin joku muu sen minulle mainitsi. Luulen, että jos lähtisin tekemään tutkimusta uudesta, laatimani kysymykset muuttuisivat, jos eivät dramaattisesti, niin ainakin hieman emotionaalispainotteisimmaksi.

Oli kiinnostava kuulla, ettei oikeastaan kukaan haastattelemistani laulajista ollut täysin tyytyväinen äänenväriinsä. Moni oli oppinut uransa myötä ”hyväksymään tosiasiat” ja tätä kautta oppinut kunnioittamaan omaa persoonallista ääntään luopuen tähtiin kurkottelusta. Miksi pitäisi olla muuta kuin mitä on? Itse elin pitkään siinä uskossa, että vain hyvät laulajat osaavat laulaa kovaa ja korkealta vailla mitään vaikeuksia. Luulen, että tämä on länsimäisen yhteiskunnan luoma harhakuva ja lähtöisin Yhdysvalloista, jossa muun muassa gospel-laulukulttuuriin kuuluu mahtipontinen äänenkäyttö. Edellä kuvattu laulutapa on vahvasti kulttuurisidonnaista; on eri asia kasvaa esimerkiksi gospel-musiikin ympäröimänä kuin yhtäkkiä aikuistumisen kynnyksellä lähteä perehtymään asiaan. Nyt olen oppinut, että kuka vain voi harjoittelemalla laulaa lähestulkoon mitä vain ja etteivät soul-diivojen kaltaiset suurten tunteiden luomat suuret äänet ole mikään itseisarvo, vaan vain yksi tapa tulkita musiikkia. Yhtä lailla arvostettava taito on saada tarina esiin tekstistä ja pienikin ääni voi olla intensiivinen.

Oma laulajaidentiteettini on osittain edelleen haussa, mutta tiedän, mitä se ei ole. Osa sitä on myös opettajuus, joka parhaimmillaan antaa minulle uskoa itseeni ja oppilaisiini. Oma ääneni on kovin lähellä löytymistä, vaikka olen tietoinen monista seikoista, joita edelleen saan kehittää ja työstää. Musiikki on siinä mielessä haastava, mutta myös palkitseva uravalinta, ettei siinä voi koskaan olla valmis. Kuten laulaja C asian ilmaisi, musiikissa ja laulamisessa löytäminen ei koskaan lopu.

Lähteet

- Baxter, M. 1989. The Rock 'n' Roll Singer's Survival Manual. Milwaukee: Hal Leonard.
- Brown, O.L. 1996. Discover your voice. How to develop healthy voice habits. San Diego: Singular Publishing Group.
- Eerola, T. & Saarikallio, S. 2010. Musiikki ja tunteet. Teoksessa Musiikkipsykologia. Toim. Louhivuori, J & Saarikallio, S. Jyväskylä: WS Bookwell Oy. 259–278.
- Hall, S. 1999. Identiteetti. Tampere: Vastapaino
- Hirsjärvi, S. & Hurme H. 2001. Tutkimushaastattelu – Teemahaastattelun teoria ja käytäntö. Helsinki: Yliopistopaino Kustannus.
- Honkanen-Korhonen, R. 1997. Ääni. Teoksessa Laulajan opas. Toim. Hautamäki, T. Seinäjoki: Rytmii-Instituutti. 47–54.
- Kurkela, R. Virsta – Virtual statistics. <http://www.stat.fi/virsta/tkeruu/04/03/12.2.2011>
- Lehtonen, K. 2010. Musiikki ja psykoanalyysi. Teoksessa Musiikkipsykologia. Toim. Louhivuori, J & Saarikallio, S. Jyväskylä: WS Bookwell Oy. 237–258.
- Peltomaa, H & Ahlqvist, K. 2008. Psykologian verkot. Lukion kurssit 4 ja 5. Taitava ja Terve mieli. Kerava: Opintoverkko Oy.
- Puurtinen, A. 2012. Joensuu, 3.4.2012. Pedagogiikka-luento.
- Sadolin, C. 2000. Complete Vocal Technique. Kööpenhamina: Shout Publishing.
- Sadolin, C. 2009. Kokonaisvaltaisen Äänenkäytön Tekniikka. Tukholma: Gehrmans Musikförlag
- Salo, H. 1997. Internetix-materiaali Opit-ympäristöön. <http://materiaalit.internetix.fi/fi/opintojaksot/5luonnontieteet/biologia/ihmisenbiologia/keuhkot> 4.4.2012
- Saraste, P. 2006. Suuntana vapaus. Alexander-tekniikan perusajatuksia. Laulaminen ja äänenkäyttö Alexander-tekniikan valossa. Kuopio: Kuopion Alexander-tekniikka.
- Tasanto, M. 1997. Hengitys ja tuki. Teoksessa Laulajan opas. Toim. Hautamäki, T. Seinäjoki: Rytmii-Instituutti. 38-46.
- Tohtori.fi – Lääkärikirja. 2012.

<http://www.tohtori.fi/?page=4069997&search=kurkunpää> 6.4.2012

Vaaliö, K. 1997. Ääni-instrumentti ja sen rakenne. Teoksessa Laulajan opas.

Toim. Hautamäki, T. Seinäjoki: Rytmii-Instituutti. 9–17.

Youngmoo, E. K. & Whitman, B. 2002. Singer identification in popular music

recordings using voice coding features. Saatavissa:

<http://web.media.mit.edu/~moo/Papers/moo-ISMIR02.pdf>

11.1.2012

Haastattelussa käytetyt kysymykset

1. Kuinka kauan olet harjoitellut laulamista? Millaisia olivat varhaiset vaiheet äänesi kanssa työskennellessä?
2. Milloin ja miten löysit äänesi tai aloit itse huomata mahdollisen kehityksen?
3. Oletko opiskellut jotain tiettyä tekniikkaa (CVT, Estill jne), joka on erityisesti auttanut sinua löytämään oman äänesi? Mikä juuri tässä tekniikassa tuntui tehokkaalta?
4. Millaiseksi kuvailisit tyylisi laulajana?
5. Oletko tyytyväinen äänesi väriin sellaisena kuin se luonnostaan on?
6. Millaisia työskentely- ja harjoittelumetodeja nykyään käytät?
7. Oletko kohdannut ongelmia äänesi/laulamisen suhteen? Oletko saanut ne ratkaistua ja miten?
8. Onko joku tietty henkilö auttanut sinua löytämään äänesi? Oletko saanut vaikutteita joltakin tietyltä artistilta?
9. Neuvosi vielä itseään etsiville ja aloitteleville laulajille?